

**СПРАВЕДЛИВІСТЬ ПОКАРАННЯ: АНТИНОМІЯ
СПРИЙНЯТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ОКРЕМИХ СОЮЗНИЦЬКИХ
СУДОВИХ ПРОЦЕСІВ НАД ВОЄННИМИ ЗЛОЧИНЦЯМИ
В АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ)**

Кузьмін Едуард Едуардович

адвокат, кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Наступним кроком у мобілізації зусиль на шляху до реалізації прагнень союзників до пошуку справедливості в питанні японських воєнних злочинців після Міжнародного військового трибуналу щодо Далекого Сходу [1, с. 37] стало проведення цілої низки не менш символічних і значущих, але водночас набагато менш відомих [2, с. 141] післявоєнних процесів [1, с. 37] над тими, хто вчиняв найжахливіші злочини проти солдатів і цивільних осіб під час війни [2, с. 141].

Спільна «відданість справедливості» [3, с. 215] та «велика прихильність до демократичного фейр-плею» [1, с. 50, 37] передусім Сполучених Штатів [4], Китаю [5], Сполученого Королівства [6; 7; 8], Австралії [9] й Франції [10], а також Нідерландів [11] і Філіппін [12] привела «звичайних солдатів» [2, с. 142] до залів судових засідань різних трибуналів, розміщення яких вражало своєю широкою географією [2, с. 141], – «від Китаю до Сінгапуру» [1, с. 37], – розташування судів простиралось фактично по всій Південно-Східній Азії, Тихоокеанському регіону та Китаю, в Дарвіні та Йокогамі [2, с. 142].

Попри такі грандіозні масштаби та панування щонайменше початкового оптимізму щодо тріумфу «реальної справедливості» й намірів практикувати «хороше право» задля збереження «доброго імені» відповідних воєнних трибуналів, чимдалі частіше починає прослідковуватись генерація достатньо слабкої поваги до них [1, с. 38] багато в чому через численні звинувачення у «правосудді переможців», – констатації очевидних процедурних недоліків, а також сумнівів стосовно того, що дух вказаних судових переслідувань у дійсності відображає жадання справедливості, а не помсти з боку союзників [2, с. 146], що, у свою чергу, зрештою результує у формування домінуючого переконання про надмірно суворі вирoki та надто суворі

покарання, або ж, іншими словами, кричуще чинення несправедливості [3, с. 214, 117, 210].

Разом з тим, вельми показово, що доктринальна перспектива означеної проблематики вбачається не настільки радикальною; більш того, натомість вона видається не такою однозначною, а якщо точніше – то навіть полярною. Відтак, із абсолютно свідомим визнанням існування безумовної та очікуваної недосконалості від «... будь-якого людського починання такого грандіозного масштабу і складності ...» [3, с. 215], спостерігаються спроби утвердження думки про те, що правосуддя там відправлялося добре, а зло ніколи не повинно залишатись безкарним [1, с. 50].

Так, наприклад, міркуючи про Йокогамські судові процеси над воєнними злочинцями П.Е. Спурлок зазначає те, що вони буквально були прикладом демократичних ідеалів, в межах яких обвинувачені отримували надзвичайно справедливе і чесне правосуддя, де цивілізовані демократичні люди ревно захищали право кожного на справедливий суд, незалежно від того, наскільки чорними були їхні злочини [4, с. 437].

У власних роздумах стосовно Китайських судових процесів над японцями за воєнні злочини Б. Кашнер і взагалі наголошує на тому, що для більшості різанин в історії насправді не існує такого поняття, як відповідне покарання, і лише глибина легалістичної ідеології змушує нас так думати, а піднятий стяг гуманізму та справедливості, є нічим іншим, аніж засобом зміцнення крихкої легітимності [5, с. 264, 248].

Осмислюючи Британські судові процеси над воєнними злочинцями в Азії В.Л. Чіа та М. Вормбаум відзначають, що незважаючи на їх недоліки, переважна більшість з них була сприйнята схвально (принаймні хоча б деякими сегментами суспільства), адже після їх закінчення окремі обсерватори говорили про їх чесність та визнавали вироків і покарання правдивими, а також заслуженими, і лише кілька процесів викликали критику з боку громадськості [8, с. 20], що загалом свідчить про те, що населення «в цілому погоджувалось» з британськими зусиллями щодо воєнних злочинів [6, с. 691]. Крім цього, на те, що судові процеси над японськими воєнними злочинцями в Малайї та Сінгапурі, за кількома суттєвими винятками, вважались справедливими, вказує також і С.С. Сміт [7, с. 56].

Зі свого боку Е. Окада, досліджуючи Австралійські судові процеси над японськими підозрюваними у воєнних злочинах класів В і С, акцентує особливу увагу на обуренні австралійців безліччю винесених виправдувальних вироків, а також величезною кількістю вердиктів, які відрізняються значною м'якістю [9, с. 50].

У рефлексіях Б. Трефальт стосовно прагнень Франції до справедливості в Індокитаї та рішучості покарати японських воєнних злочинців

окреме місце відводиться намаганням досягнути зміст внутрішньої мотивації французьких прокурорів, яка за враженням оточуючих вже не так залежала від «пошуку помсти», як це було одразу після війни [10, с. 727, 737–738].

Аналізуючи результати діяльності судових процесів над воєнними злочинцями Нідерландської Ост-Індії Л. Шутен зауважує, що вони являли собою ілюстрацію стабільного суспільства, яке базується на справедливості та верховенстві права [11, с. 219].

Висловлюючись про Філіппінські судові процеси над японськими воєнними злочинцями Ш. В. Чамберлейн фокусується на чітко сформульованій основній меті цих процесів, – проведення «справедливого і розумного» судочинства, а потім покарання винних [12, с. 167].

З огляду на це насамперед можливо констатувати те, що уроки вищезазначених судових процесів, зокрема в частині врахування практики загального, менш формального і оперативного, підходу до відправлення правосуддя над воєнними злочинцями не тільки цілком обґрунтовано представляють абсолютно виправданий науковий інтерес, як з історичної, так і з юридичної точок зору, але й вбачаються такими, що є вкрай актуальними для нашого часу, а тому заслуговують на продовження наукової розробки, у тому числі й для цілей обов'язкового урахування відповідного досвіду в процесі розбудови сучасної концепції на правду справедливого покарання у міжнародному кримінальному праві.

Література:

1. Maga T. 'Away from Tokyo': the Pacific Islands War Crimes Trials, 1945-1949. *The Journal of Pacific History*. 2001. Vol. 36, No. 1. Pp. 37–50.
2. Wilson S. After the Trials: Class B and C Japanese War Criminals and the Post-War World. *Japanese Studies*. 2011. Vol. 31, No. 2. Pp. 141–149.
3. Piccigallo P. R. The Japanese on Trial: Allied War Crimes Operations in the East, 1945-1951. Austin ; London : University of Texas Press, 1979. 292 pp.
4. Spurlock P. E. The Yokohama War Crimes Trials: The Truth About a Misunderstood Subject. *American Bar Association Journal*. 1950. Vol. 36, No. 5. Pp. 387–437.
5. Kushner B. Chinese War Crimes Trials of Japanese, 1945–1956: A Historical Summary. *Historical Origins of International Criminal Law: Volume 2* / ed. by M. Bergsmo, C. W. Ling, Y. Ping. Brussels : Torkel Opsahl Academic EPublisher, 2014. Pp. 243–265.
6. Cheah W. L., Vormbaum M. British War Crimes Trials in Europe and Asia, 1945–1949: A Comparative Study. *Leiden Journal of International Law*. 2018. Vol. 31, Iss. 3. Pp. 669–692.

7. Smith S. C. Crimes and Punishment: Local Responses to the Trial of Japanese War Criminals in Malaya and Singapore, 1946–1948. *South East Asia Research*. 1997. Vol. 5, Iss. 1. Pp. 41–56.
8. Cheah W. L. An Overview of the Singapore War Crimes Trials (1946–1948): Prosecuting Lower-level Accused. *Singapore Law Review*. 2016. Vol. 34. Pp. 1–46.
9. Okada E. The Australian Trials of Class B and C Japanese War Crime Suspects, 1945–51. *Australian International Law Journal*. 2009. Vol. 16. Pp. 47–80.
10. Trefalt B. Japanese War Criminals in Indochina and the French Pursuit of Justice: Local and International Constraints. *Journal of Contemporary History*. 2014. Vol. 49, Iss. 4. Pp. 727–742.
11. Schouten L. Netherlands East Indies' War Crimes Trials in the Face of Decolonization. *War Crimes Trials in the Wake of Decolonization and Cold War in Asia, 1945–1956: Justice in Time of Turmoil* / ed. by K. von Lingen. Palgrave Macmillan, 2016. Pp. 195–220.
12. Chamberlain S. W. A Reckoning: Philippine Trials of Japanese War Criminals. Madison : University of Wisconsin Press, 2019. 272 pp.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-57>

СУЧАСНІ ЗАКОНИ І ЗВИЧАЇ ВІЙНИ

Тодорова Олександра Віталіївна

студентка магістратури факультету морського права

Науковий керівник: Достдар Руслана Миколаївна

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри морського та господарського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Сучасні закони і звичаї війни становлять комплекс норм міжнародного гуманітарного права, які покликані регулювати поведінку держав і воюючих сторін під час збройних конфліктів, мінімізувати шкоду, якої зазнає цивільне населення, та забезпечити дотримання принципу людяності навіть в умовах бойових дій. У зв'язку з активізацією воєнних конфліктів у ХХІ столітті, а особливо з масштабною збройною агресією російської федерації проти України, актуальність дослідження законів і звичаїв війни значно зросла. Війна, яка триває